

"Laxen" och några kortskrönor från Österhaninge

av Viktor Pettersson 1934

"Laxen" var en sådan där avdankad individ, som folket ej värderade så synnerligen högt. Flåbuse, som han var, kallades han för hela häradets "avdragare" och hade rättighet att gå och tigga. Kom Laxen åt att få brännvin, söp han sig berusad, och det hände någon gång, att bondhustrun, då hon öppnade dörren på morgonen, kunde hitta Laxen liggande i farstun med sin brödpåse bredvid sig.

Laxen var munvig och slagfärdig, och en dag, när han på vägen möter några pojkar, som hälsar honom med orden:

"Goddag mäster", svarar han ögonblickligen : "Jo, jag tackar jag, jag har ej fått gesällbrev än."

På ett ställe hade folket otur med kreaturen, men Laxen visste ge dem råd. "Elda upp ugnen", sade han, "och tag trollsmör, som är det gröna, som växer på gamla gärdesgårdar, sätt det på brödspaden och för in det i ugnen! Den första, som kommer, har ej något viktigt ärende och är just den, som trollat bort edra kor. När den personen går, tag då en eldbrand och släng efter människan."

Om en stund kommer en gumma och begär en hönsfjäder att sätta i skottspolen. Då gumman fått det begärda och gick, kastade det vidskepliga folket tre brinnande tändstickor efter gumman. Eldbranden vågade de ej kasta, då fara fanns, att stugan kunde brinna upp.

Laxen hade sitt hem i närheten av Jordbro i Österhaninge. Han levde till slutet av 1800-talet. Då han skulle begravas, hämtades han av en skjuts, och vägen togs förbi Jordbro krog, där körkarlen gick in för att få sig litet förtäring. Kusken kom att dröja sig kvar så länge, att hästen, som ville hem, fortsatte med den döde Laxen fram genom byarna till allmän förundran för folket. En äldre fru, kommen från Uppland, sade, då hon fick se hästen utan kusk och Laxen liggande på vagnen: "Några gånger har Laxen knallat i gatone, men så fick han väl åka nu."

Ett ordstäv efter Laxen lyder: "Tack i Jesu namn, sa Laxen, när han fick sig en sup vid Fors."

Broberg och kyrktuppen

Då kyrktuppen skall tagas ned och förgyllas, är detta ett arbete, som förr åtminstone var svårt att få någon att åtaga sig. Kyrktuppen på Österhaninge gamla tempel hade under tidens lopp förlorat så mycket av sin forna glans, att Österhaningeborna någon gång på 1870-talet beslöt att taga ned den för att förgylla honom. Inom socknen fanns endast en man, som var villig åtaga sig detta uppdrag. När tuppen sedan kom tillbaka från Stockholm, förgylld och grann, satte Broberg upp den igen. Mannen som utförde arbetet hette så. Broberg begärde nu 20 kronor för nedtagning och uppsättning av tuppen. Kommunen var ej hågad att betala detta pris, som de ansåg vara väl högt efter den tidens förhållanden. De bjödo mindre, troende att Broberg skulle vara nöjd med vad han fick. "Nej tack, mina herrar", sade Broberg, och tog ned tuppen igen, och där fick den ligga, tills de styrande inom socknen funno för gott att betala den begärda summan. Broberg satte nu upp tuppen igen och fick sina pengar.

Långsinta fru Bjelkenstierna

Årsta slott i Österhaninge låg på 1600-talet en bit väster om nuvarande slottet i en skogsbacke, där vid grävning, grundmurarna till det gamla slottet påträffats. Slottet har sin historia, som omtalar, att godset på 1600-talet ägdes av en adelsman Bjelkenstierna, om vilken folksäggen berättar, att han ville förlägga slottet till sin nuvarande plats och gick i författning om dess uppförande. När så Bjelkenstierna kallades ut i kriget, hade arbetet med det nya slottet redan börjat. Frun, som helst trivdes i det gamla slottet, såg ej nybyggnaden med blida ögon.

Året 1648 skulle slottet ha stått färdigt, och en tid efter kom mannen hem från kriget. Frun hade ej glömt, att hon ej fick ha sitt gamla slott kvar, och när hon får se mannen komma utanför, säger hon åt betjänten att gå ut och ge honom en örfil. Säggen vet också omtala, att mannen blivit nedskjuten av betjänten, som till straff blivit inmurad i det nya slottet.

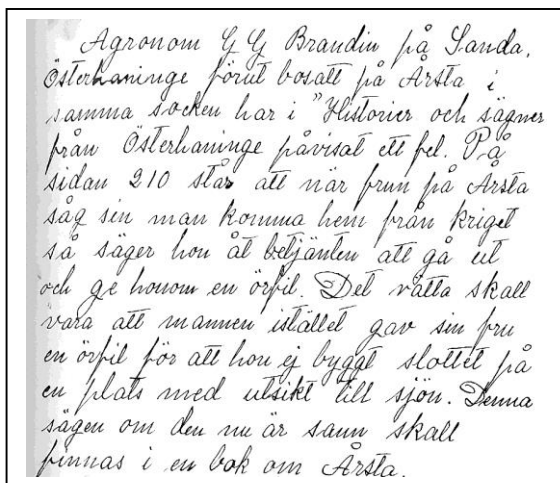

Spöket på Kvarntäppan

Från Kvarntäppan i Österhaninge omtalas en spökhistoria, mera komisk än allvarlig. Mannen hade dött, men den efterlevande maken bodde fortfarande kvar i stugan. Där fanns gott om råttor, vilka helst voro i verksamhet om nätterna, när det var mörkt och tyst. Så fort som gumman lagt sig, började de föra ett förskräckligt oväsen. Den gamla frun, som fullt och fast trodde, att hennes man höll till i rummet läste sin aftonbön och anförtrodde sig i Guds hand. Men då detta ej ens tycktes hjälpa, sade hon till sist: "Har du något fördolt för mina ögon, Brundin, så uppenbara det i Jesu namn och gå sedan och lägg dig!"

Ang. långsinta fru Bjelkenstierna

I en senare utgåva i faksimil 1977 finns författarens handskrivna rättelser införda i slutet på boken. Viktor har fått information från agronom Brandin på Sanda om denna händelse och skriver:

Agronom G. G. Brandin på Sanda, Österhaninge förut borat på Arsta i samma socken har i "Historier och sägner från Österhaninge" påvisat ett fel. På sidan 210 står att när frun på Arsta såg sin man komma hem från kriget så säger hon åt bejämnen att gå ut och ge honom en örfil. Det rätta skall vara att mannen istället gav sin fru en örfil för att hon ej byggt slottet på en plats med utsikt till sjön. Denna sägen om den nu är sann skall finnas i en bok om Arsta.

Minst sagt en förändring av ursprungsfakta....